

REGISTERBLAD

Namn och datum: H Öhrling (990219)

Område av riksintresse för naturvård i Västernorrlands län

Områdesnummer: NRO22065

Områdesnamn: Faxälven (Edsele-Helgumssjön)

Kommun: Sollefteå kommun

Kartblad: 19 H SV, 19 G SO, 19 G NO 10

Läge: 19G3J 4A3D

Area: Ca 3 280 ha varav ca 745 ha våtmark

Naturgeografisk region: 28a. Sydligt boreala kuperade områden; Medelpad och Höga Kusten i Ångermanland.

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 38 Ångermanälven

Agrara kulturlandskapsregioner: 14

Landskapsformer: Vågig bergkullterräng

Riksvärde

Vattendrag	Fauna	
Limnogen strandkomplex	Mad vid vattendrag	
	Strandäng	
Ås, raviner, recent delta		
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
		Fauna

Värdeomdöme:

Älvsträckan mellan Edsele och Helgumssjön innehåller tillsammans med Vängelälvens forspartier den sista outbyggda älvforssträckan i Ångermanälven-Faxälven-Fjällsjöälvens stora vattensystem. Området vid Meåforsen utgör således en unik restbiotop av älvarnas ursprungliga och naturliga strömfåuna/-flora och har som sådan ett mycket högt naturvärde.

Längs sträckan förekommer regelbundet den utrotningshotade uttern. Harrbeståndet i älven bedöms äga särskilt fiskeribiologiskt-genetiskt värde och kan användas som genbank vid framtida fiskodlingsbehov av denna harrtyp.

Älvsnittet som helhet ger en mycket god och mångsidig bild av landskapets utveckling och de processer/former, som präglar en älvdal av denna typ. Sträckan tillskrivs ett högt geomorfologiskt intresse. Odlingslandskapet är variationsrikt och representativt för Ångermanälvens dalgång. Värdefulla naturbetesmarker finns i Utanede, Västby och Mo med arter som revfibbla, ormrot, ängsskallra, kattfot, späd ögontröst och slätterblomma.

Helgumsjöns delta har mycket höga geomorfologiska-hydrologiska, ornitologiska samt botaniska värden. Valen är en stor, betad sötvattenstrandäng på den västra mynningsarmen i deltat.

Huvudkriterier:

- A. Områden med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombinationer av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten
- B. Väsentligt opåverkade naturområden?
- C. Områden med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
- D. Områden med mycket rik flora/fauna

Stödkriterier: storlek, mångformighet, kontinuitet, representativitet, raritet, funktion.

Förutsättningar för bevarande:

För bevarande av älvsträckans fauna och flora krävs

- ingen ytterligare vattenreglering.
- inga inplanteringar av främmande arter eller fiskstammar.
- inga fiskutsättningar med undantag för genetiskt material från ursprungsbestånd.
- att vattenkvalitén uppfyller fastställda miljö kvalitetsmål för naturvatten.

För bevarande av odlingslandskapet krävs fortsatt jordbruk med betesdrift, åkerbruk och skötsel av landskapselement. Skogsbruket bör ta särskilda hänsyn.

Säkerställande:

Meåforsen är naturreservat (MB 7 kap 4) sedan 1993.

Enligt MB 4 kap 6 omfattas vattenområdet Faxälven mellan Edsele och Helgumsjön av förbud mot vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål.

Områdets huvuddrag:

Faxälven har sina källflöden i Norge, passerar Ströms vattudal för att rinna in i länet på en höjd av 275 m ö h. Dess sträckning inom länet är drygt sex mil lång och älven mynnar i Ångermanälven nära Sollefteå. Från länsgränsen faller älven drygt 260 m, varav 100 m under 15 km närmast mynningen. Merparten av denna fallhöjd längst ned i älvens lopp utnyttjas i Hjälda kraftverk. Från Forsse kraftverk ca 8 km uppströms Hjälda har älven ett lugnt förlopp genom bl a Helgumssjön ända upp till Edsele kraftverk. På sträckan återfinns dock Meåforsen, som är Faxälvens enda outbyggda forssträcka. Ovanför Edsele är Faxälvens lopp åter brantare och här har man anlagt Ramsele och Storfinnforsens kraftstationer. Området av riksintresse från naturvetenskaplig synpunkt omfattar den outbyggda älvsträckan nedströms Edsele kraftverk till och med Helgumssjön, totalt drygt 25km.

Älvsnittet utgörs av landskapstypiska element som terrasser, nipor, raviner, åsar (Faxälvsåsen) och den pågående deltabildningen vid älvens utlopp i Helgumssjön. Landskapets lätt iakttagbara höjdzonering utgör även talande exempel på dalgångens utvecklingshistoria. Sett i ett större sammanhang kan landskapet längs den outbyggda älvsträckan betraktas som närmast unikt med få motsvarigheter i landet.

Förutom forsavsnitten i Vängelälven utgör Meåforsen den sista outbyggda älvforssträckan inom Ångermanälven-Faxälven-Fjällsjöälvens vattensystem. Älvens vattenföring i forsen är dock påverkad av avbördningen från Edsele kraftverk. Forsen omges av blockstränder med sandinnehåll. Faxälvsåsen följer den västra älvsidan och bildar en hög och brant skogsklädd älvbrink. Den östra älvsidan består av en eroderad terrasslängd med skogsklädda nipor och raviner. Vid forsens ände mynnar Gideån, som gör ett markant genombrott i Faxälvsåsen. Vid forsens inledning har grustäkt ägt rum.

Meåforsen hyser betydande bestånd av öring och strömstationär harr. Området är föremål för ett

stort lokalt fiskeintresse. Längs älvsträckan har utter regelbundet observerats.

Helgumssjöns delta är ett av Norrlands största insjödeltan med en yta av över 900 ha. Det är mycket välutvecklat med meanderslingar, avsnörningsjöar, levéer och erosionssår. Deltat betecknas som s k subakvatiskt, dvs det har byggts upp av ackumulerat material tills det höjt sig över vattenytan och befinner sig i ett sent utvecklingsstadium. Deltats sidoområden är förhållandevis torra och till stor del bevuxna med täta lövskogsbestånd.

Helgumsjöns delta har mycket höga geomorfologiska-hydrologiska, ornitologiska samt botaniska värden. Deltats rikt förgrenade vattensystem, låglänta sedimentbankar och skyddande växtlighet hyser ett art- och individrikt fågelliv. Området är upptagen på den svenska listan över internationellt värdefulla våtmarker med avseende på fågelfaunan. Näst efter de kustnära rastlokalerna är deltat den rikaste flyttfågellokalen i länet. Även insektslivet är rikt, särskilt inom de ännu öppna ängsmarkerna. Miljön och deltats växtproduktion utnyttjas av bl a älg, rådjur och bäver. Deltaområdet bedöms även utgöra en viktig biotop för utter.

Jordbruksbygden i sluttningarna ner mot Helgumssjön präglas av den stora kontakten med vatten. Sankängarna i deltat var fram till 1930-talet slåtterhävdade och hade ett stort antal lador. Idag återstår bara rester av detta landskap på den västra mynningsarmen Valen som utgörs av en ca 14 hektar betad sötvattenstrandäng med framför allt högstarr-fräkenstarräng.

Representativa naturbetesmarker med höga bevarandevärden finns förutom vid Helgumsjöns delta bl a i Utanede, bestående av ca fyra hektar öppen hagmark. Vanliga vegetationstyper här är örtrik friskäng och rödvenäng med tuvtåteläng i fuktigare partier. Bland de hävdgynnade arterna finns t ex höstlåsbräken, slåtterblomma, ängsskallra, kattfot, späd ögontröst och stagg. Här finns även en rik ängssvampflora med bl a hårig jordtunga, ängsvaxing och lädervaxing.

Anmärkningar: VMI-id: 19H3A01. Delar av riksojektet ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 8306-06) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Ä-H-id: 83-108, -109, -110, -111, -151, -152, -153).

Referenser:

- Ådalenskommitten, 1983. Natur i Ådalen
- Ådalenskommitten, 1980. Ådalen, - landskapet. Översiktlig landskapsinventering. A Viotti.
- Ådalenskommitten, 1981. Ådalen, - växter och djur. översiktlig naturinventering. R Fryleskog och A Viotti.
- Ådalenskommitten, 1980. Ådalen, - Den geologiska utveckling vid slutet av istiden. I Fözö.
- Guvå L 1971. Naturvårdsinventering i Västernorrlands län. Del 2. Ångermanland: Ådalen.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län.
- Andersson G, m fl, 1975. Helgumssjöns delta. Naturinventering. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Publ 1975:21.
- Jasek, D V, 1977. Ångermanälven-Faxälven. Landskapsinventering. Lantbrukshögskolan.
- Fözö I, 1975. översiktlig grusinventering. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Puhl 1975:17.
- Ådalenskommitten, 1982. Kraftstationer i Ådalen. A Heldt.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1993: Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen 1993:1. Härnösand.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1992: Ängs- och hagmarker i Västernorrlands län - del 2 Ångermanland. Länsstyrelsen. Härnösand.
- Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.
- Naturvårdsverket, 1994: Myrskydsplan för Sverige. Solna.
- Länsstyrelsen i Västernorrland, 1994: Skyddsvärda våtmarker i Västernorrlands län. Härnösand.
- Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av

särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.